

Difusió i coneixement de l'acolliment familiar

Elisabet Bertrán Arqué

Llicenciada en Dret i graduada en Treball Social

Rosa M. Trenado Santarén

*Professora Contractada Doctora.
Departament Psicologia Bàsica.
Universitat de València.*

RESUMEN

La importància del context familiar en el desenvolupament integral dels menors suposa que l'acolliment familiar esdevingui un recurs de gran potencialitat, que pot implicar una alternativa millor a la situació de desprotecció que pateixen alguns menors dins la seva pròpia família. La manca de famílies acollidores provoca una reflexió sobre la manera de difondre i promoure l'acolliment, com a requisit bàsic per aconseguir famílies. Els objectius d'aquesta investigació han estat: esbrinar el grau de coneixement d'aquesta figura de protecció entre la població en general i determinar els canals de difusió preponderants. Mitjançant l'anàlisi de les dades recollides s'han corroborat les hipòtesis de partida i s'ha posat en evidència la necessitat de trobar vies alternatives de promoció de l'acolliment, i de potenciar les ja existents, per tal d'assegurar aquest recurs.

PARAULES CLAU:

Benestar en la infància, desemparament, acolliment familiar, difusió, coneixement.

ABSTRACT

The importance of the family context in the comprehensive development of minors means that foster care becomes a resource of great potential, which may imply a better alternative to the situation of vulnerability suffered by some minors within their own family. The lack of welcoming families provokes a reflection on how to spread and promote reception, as a basic requirement to find families. The objectives of this research have been: to find out the degree of knowledge of this protection figure among the general population and to determine the predominant dissemination channels. Through the analysis of the data collected, the initial hypotheses have been corroborated and the need to find alternative ways of promoting reception, and to enhance the existing ones, in order to ensure this resource has been highlighted.

KEY WORDS:

Child welfare, abandoned children, foster care, diffusion, awareness.

Introducció

Partint de la base de la importància del context familiar en el desenvolupament integral dels menors, l'acolliment familiar pot contribuir activament al benestar de molts nens, nenes i adolescents en situació de desemparament, perquè la família, encara que objecte de múltiples transformacions, continua essent avui en dia el primer mitjà de protecció i educació dels fills. No obstant això, el desconeixement que la població en general té sobre l'acolliment familiar, redueix les possibilitats d'augmentar el banc de famílies acollidores i obliga a molts menors a viure en centres d'acollida.

En aquest sentit, la present investigació, realitzada com a treball de fi de grau en el si de la Universitat de València, posa l'accent en la importància de millorar la promoció de l'acolliment familiar, per a poder garantir el dret constitucional que té qualsevol nen, nena i adolescent de viure en família. Per tant, coneixement i difusió són els dos eixos sobre els que s'ha posat la mirada, amb la finalitat de corroborar la hipòtesi del desconeixement o coneixement distorsionat que té la població en general del què és l'acolliment familiar, i determinar els canals de difusió preponderants, a l'hora de captar altres famílies, partint de la hipòtesi de que són les pròpies famílies acollidores.

La Declaració Universal dels Drets Humans presenta la família com l'element natural i fonamental de la societat, tant per la importància de les funcions socialitzadores que exerceix en la formació i educació de les persones, com pel paper bàsic que juga en les estructures socials, econòmiques i polítiques de la comunitat. Així mateix, la Convenció dels Drets de la Infància indica que les persones menors d'edat tenen el dret -universal- de desenvolupar-se plenament dins d'un àmbit familiar. Però, així com la família és capaç de satisfer les necessitats bàsiques, fisiològiques, d'afecte i de seguretat emocional dels seus membres, també pot, en ocasions, ser l'origen de situacions patològiques, quan aquestes necessitats no són satisfetes adequadament. Una família serà positiva o negativa per al menor en funció de les relacions d'afecte, respecte i recolzament que mantenen entre sí els que la conformen, de les habilitats parentals i de la dinàmica interna familiar (Cánovas i Sahuquillo, 2014). Per tant, en determinades circumstàncies, els progenitors poden arribar a ser transmissors de models antisocials que afecten a l'estructuració de l'univers simbòlic dels seus fills (Sánchez, 2000), els quals poden elaborar una representació mental negativa sobre les persones adultes, cosa que fa desenvolupar en ells un concepte de les relacions humanes com a distants, imprevisibles, generadores d'ansietat i d'incertesa. "Els esdeveniments viscuts i els vincles distorsionats o trencats amb els seus pares, poden crear un autèntic síndrome abandonic, caracteritzat per reaccions emocionals impulsives i oscil·lació entre el desaferament afectiu i les dependències massives" (Díaz, 2008: 55). A partir de la teoria de l'aferament, Lafuente (2009) assenyala que un cuidador insensible per la seva inconsistència, negligència, inaccessibilitat, rebuig, fredor... suposa un seriós risc per al menor, ja que els vincles de mala qualitat amb els cuidadors incrementen la possibilitat de conseqüències negatives i perjudicis per la salut física i emocional del menor. Els menors amb mesures de protecció presenten indicadors de desajustament psicològic més alts, enfront dels menors que no es troben en aquesta condició, la qual cosa els col·loca en una situació de vulnerabilitat psicològica que pot repercutir en el seu estat de salut mental (González-Sala i Cortés, 2015).

La Declaració
Universal dels
Drets Humans
presenta la
família com
l'element natural
i fonamental de la
societat

Segons la legislació vigent - Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor i Llei 26/2015, de 28 de juliol, que la modifica -, quan els progenitors o la família extensa no poden fer-se càrrec de la guarda i custòdia del menor¹, és l'Administració, com a subsidiària i coparticipant de la tasca dels pares, la que queda com a garant de que els nens, nenes i adolescents no quedin desemparats, mitjançant l'aplicació de mesures de protecció, com l'acolliment familiar o el residencial.

Aquestes mateixes lleis estableixen que en l'actuació de protecció dels menors per part dels poders públics, han de prevaler, en tot cas, les mesures familiars enfront de les residencials.

L'acolliment familiar s'exerceix per una persona o família que assumeix les obligacions de vetllar pel menor, tenir-lo en la seva companyia, alimentar-lo, educar-lo i procurar-li una formació integral. No es tracta de substituir a la família biològica, sinó de complementar la labor que temporalment aquesta família no pugui realitzar. Existeix però, també, una definició antropològica i ètica de l'acolliment, que, d'alguna manera, fonamenta la jurídica. Acollir significa oferir una esfera de protecció, de seguretat, per a què la persona acollida pugui desenvolupar totes les seves capacitats i la seva autonomia potencial. De fet, el primer àmbit d'acollida d'un ésser humà és l'úter matern (l'esfera de protecció primordial) però al néixer necessita una altra esfera, la llar. L'acolliment en família seria aquesta esfera vicària que beneficiaria al menor en els àmbits de la salut, escolar i acadèmic, mitjançant l'adquisició de nous hàbits i la correcció de conductes per modelatge (Pinto, 2008). La família acollidora canvia, en els nens, nenes i adolescents, la imatge negativa que tenen del que és una família i els ajuda a trencar el cicle de transmissió intergeneracional dels problemes familiars (Cánovas i Sahuquillo, 2014). La convivència en la nova família "suposa l'estabilitat del cuidador principal, la varietat d'estimulació, la modulació del nivell d'activació del menor i la sincronia amb la conducta del menor, i l'establiment de seqüències recíproques" (Díaz, 2008: 56). Amb vincles afectius estables i sòlids, la família acollidora es converteix en referent de model educatiu adequat, transmissora d'afecte (aferrament segur), de normes i valors, iniciant la reparació de les seqüeles del maltractament sofert en la seva família d'origen.

Segons dades publicades al *Boletín de Datos Estadísticos de medidas de protección a la infancia del Ministerio de Sanidad, Consumo y Bienestar Social*, a l'any 2018 s'ha produït un augment del 5,2% en el total de persones menors d'edat amb mesures de protecció, passant de 47.493 (al 2017) a 49.985 (al 2018). El total d'acolliments residencials ha sofert un fort increment, de 17.527 (al 2017) a 21.283 (al 2018), situant-se per davant dels acolliments familiars, que han passat de 19.004 (al 2017) a 19.545 (al 2018).

La pandèmia de coronavirus COVID-2019 i l'aplicació de mesures restrictives de mobilitat ha afectat en major grau als menors en risc, per trobar-se sota processos d'acolliment residencial o familiar i/o en situ-

L'acolliment familiar s'exerceix per una persona o família que assumeix les obligacions de vetllar pel menor, tenir-lo en la seva companyia, alimentar-lo, educar-lo i procurar-li una formació integral

¹L'article 18.2 de la Llei 26/2015, estableix que s'entendrà que existeix situació de desemparament quan es donin alguna o algunes de les següents circumstàncies amb la suficient gravetat que, valorades i ponderades conforme als principis de necessitat i proporcionalitat, suposin una amenaça per la integritat física o mental del menor:

- a) abandonament del menor, tant perquè faltin les persones a les que per llei correspongui l'exercici de la guarda, com perquè aquestes no vulguin o no puguin exercir-la.
- b) transkurs del termini de guarda voluntària, tant quan els seus responsables legals es trobin en condicions de fer-se càrrec de la guarda del menor i no vulguin assumir-la, com quan, desitjant assumir-la, no estiguin en condicions per fer-ho [...]
- c) risc per a la vida, salut i integritat física del menor. En particular quan es produeixin maltractaments físics greus, abusos sexuals o negligència greu en el compliment de les obligacions alimentàries i de salut [...]
- d) risc per a la salut mental del menor, la seva integritat moral i el desenvolupament de la seva personalitat a causa del maltractament psicològic continuat [...]
- e) incompliment o impossible o inadequat exercici dels deures de guarda com a conseqüència del greu deteriorament de l'entorn o de les condicions de vida familiars [...]
- f) inducció a la mendicitat, delinqüència o prostitució [...]
- g) absència d'escolarització o falta d'assistència reiterada i no justificada [...]
- h) qualsevol altra situació greument perjudicial per al menor [...]

ació de tutela o de guarda per part de l'Administració Pública (Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030, 2020; Orte, Ballester i Nevot-Caldentey, 2020). Al llarg d'aquest any 2020 han augmentat les necessitats dels menors, però hi ha retards en els processos burocràtics i menys sol·licituds d'adoneïtat per part de possibles famílies d'acollida, segons informen les associacions d'acolliment familiar (veure ASEAF, 2020).

Si tenim en compte que, a l'any 2017, la mesura de protecció majoritàriament adoptada era l'acolliment familiar, les dades revelen el canvi de tendència i posen en evidència que, per l'augment de menors amb expedients de protecció oberts i per la manca de famílies acollidores, no s'està podent complir el dret universal dels nens, nenes i adolescents a viure en una família. Això no vol dir que l'acolliment residencial no sigui efectiu en alguns casos, però si hi hagués més famílies acollidores disponibles es podria treballar millor l'atenció en els centres, atenent aquells casos que realment precisen d'aquesta mesura (F. del Valle et al., 2009).

Considerant doncs la família com el primer mitjà de protecció i educació dels fills d'acord a les directrius de les convencions internacionals, l'acolliment familiar hauria de ser la principal mesura de protecció a adoptar. Com que les dades reflecteixen una altra realitat, el primer objectiu d'aquesta investigació, ha estat esbrinar el grau de coneixement que en té la població en general, per tal d'impulsar aquesta figura de protecció, donant-la a conèixer a la societat, per tal de promoure la sensibilització sobre aquesta problemàtica i aconseguir una "cultura de l'acolliment" on tots ens entenguem corresponsables en la consolidació dels drets dels menors (Molero et al., 2011). L'acolliment familiar suposa un compromís social amb la infància. Tanmateix, les principals línies d'investigació en els anys 2009, 2010 i 2011 (F. del Valle et al., 2009; López et al., 2010a; López et al., 2010b; Molero et al., 2011) indiquen problemàtiques associades a deficiències en la difusió efectiva d'aquest recurs, a la falta de sensibilització social, a la carència de famílies acollidores, a la dificultat per a dur a terme campanyes exitoses dirigides a tota la comunitat, i constaten la necessitat de millora dels processos de captació. D'aquí la importància d'esbrinar quins són els canals pels quals la informació pot penetrar millor entre la població, que és el segon objectiu d'aquesta investigació.

Al fil de les hipòtesis plantejades sobre el desconeixement de l'acolliment familiar, estudis precedents (Urbano i Bernedo, 2016) han posat en evidència la confusió existent entre acolliment i adopció, i la manca d'informació de la població al respecte. Segons López et al. (2010a) la majoria de les persones no tenen una idea ajustada del que és l'acolliment familiar, cosa que influeix negativament en la captació de famílies. Respecte a la segona hipòtesi sobre els canals de difusió, aquests mateixos autors consideren que les campanyes de sensibilització i captació s'han de mantenir en el temps amb els adequats recursos, fomentant i divulgant l'acolliment de manera continuada. Altres investigadors (Clarke, 2010; Kaminski et al., 2008; Molero et al., 2011; Triseliotis et al., 2000) consideren el "boca - orella" com una estratègia de captació immillorable, per sobre de qualsevol altre mitjà, ja que les persones que han estat acollidores mostren una visió molt positiva sobre l'acolliment i poden contribuir a arribar a sectors de la societat amb més facilitat: contextos educatius, empreses on treballen, associacions a les que pertanyen.

En un estudi de la Direcció Territorial d'Igualtat i Polítiques Inclusives (DTIPPII) de la Generalitat Valenciana, durant el 2017, a partir dels qüestionaris contestats per 276 persones que van participar a les xerrades informatives sobre acolliment familiar, s'observa la mateixa tendència que en estudis anteriors: el canal majoritari de difusió de l'acolliment és el boca-orella (Pascual Gil, comunicació personal, 1 de març, 2018).

En el mateix sentit, la responsable de l'Equip de Famílies Educadores de la DTIPPII de la Generalitat Valenciana (Sara Garcés, comunicació personal, 1 de març, 2018) incideix en la mancança i necessitat de famílies acollidores, en la confusió entre acolliment i adopció, en la relació directa entre campanyes de difusió i sol·licituds d'informació, i en la importància del canal boca-orella. A l'hora creu que cal tenir en compte

La responsable de l'Equip de Famílies Educadores de la DTIPPII de la Generalitat Valenciana (Sara Garcés, comunicació personal, 1 de març, 2018) incideix en la mancança i necessitat de famílies acollidores

el perfil estàndard de les famílies acollidores per saber on anar a buscar-les, i en una proposta innovadora de captació de famílies d'altres cultures per a preservar als menors estrangers en la seva cultura d'origen.

Segons estudis nord-americans (Smith i Ghutheil, 1988, citat en López et al., 2010a), els incentius econòmics han aconseguit augmentar en un 48% el nombre de famílies d'acollida a Nord Amèrica. La nostra legislació preveu la prestació econòmica com una manera de compensar les despeses derivades de les necessitats d'atenció dels nens, nenes i adolescents acollits; és a dir, com un suport a la criança, complementat amb beneficis i bonificacions en serveis. Però entenem, a tenor de l'article 20bis de la Llei 26/2015, que es deixa la porta oberta a la possibilitat d'altres tipus de remuneracions, que sí podrien ser un incentiu a l'acolliment.²

La responsabilitat dels acollidors i el paper que s'espera d'ells, fa que l'acolliment no sigui una pràctica menor. És fonamental fer pedagogia als hipotètics adults que es postulen per acollir (Torralba, 2014). El coneixement adequat, correcte, acurat, de les característiques d'aquesta figura de protecció reduiran les possibilitats de frustració dels acolliments, ja que els futurs acollidors entendran i acceptaran els seus rols de responsabilitat, de cura, d'educació, d'afecte, de comprensió, d'amor incondicional; utilitzaran pautes clares de relació; seran model de comportament, i acceptaran la comunicació amb l'entorn, els contactes amb la família biològica; respectaran la història i els antecedents del menor; treballaran conjuntament amb els professionals, i sobretot, assumiran la situació temporal de l'acolliment, amb la conseqüent vivència del comiat (Amorós i Palacios, 2004). La finalitat és el propi bé dels nens, nenes i adolescents, no les possibles expectatives dels acollidors. En la mateixa línia se situen Poyatos (2012) i Mateos et al. (2018) quan fan referència a la necessària acceptació per part dels acollidors de la realitat de la família d'origen del menor, per tal d'assolir la consecució de l'èxit d'un acolliment familiar.

En aquest sentit, Basiaga et al. (2018) ha posat en evidència el cas de Polònia, on hi ha xifres alarmants d'acollidors que obstaculitzen el procés de reunificació, impeding el contacte del menor amb la família biològica. Per altra banda, estudis recents de Geiger et al. (2017) suggereixen la importància de millorar la comunicació i les relacions entre els professionals de l'acolliment i les famílies acollidores, per tal que les famílies rebin un suport concret i emocional continu, i així, prevenir les ruptures en els acolliments. També la comprensió, per part de l'administració, de les perspectives de les famílies d'acollida milloren la seva motivació per continuar acollint. Les troballes internacionals suggereixen (Onions, 2018) que per gestionar l'intens impacte emocional que suposa la cura de menors traumatitzats, és necessària la formació, però que aquest ajut, a curt termini, no és suficient. S'ha observat que l'ajuda especialitzada continuada permet beneficiar-los amb oportunitats per reflexionar realment sobre l'impacte al que estan sotmesos, i reduir, així, el risc d'interrupció de la seva col·laboració.

És fonamental
fer pedagogia als
hipotètics adults
que es postulen
per acollir

Mètode

La població univers està formada per ciutadans d'entre 25 i 45 anys d'ambdós sexes, d'un àrea de 12.737 habitants. Utilitzant el mètode de mostreig no probabilístic per quotes, s'ha configurat una mostra aleatòria de quaranta-vuit persones d'entre aquest rang d'edat, perquè estudis indiquen un alt percentatge d'èxit en aquestes edats (Amorós i Palacios, 2004). En tot moment s'han seguit les directrius ètiques i legals vigents quant a la protecció de dades personals.

² L'article 20 bis 1 apartat k) de la Llei 26/2015 estableix el dret dels acollidors familiars a percebre una compensació econòmica i altre tipus d'ajut que s'hagués estipulat, en el seu cas.

Pel que fa al procediment, s'ha emprat la metodologia quantitativa, amb la utilització de la tècnica de l'enquesta presencial, mitjançant un qüestionari, prèvia i expressament elaborat a tals efectes (Annex 1), amb les següents preguntes: la P01, referent a l'edat; P02 a P06, referents a dades sociodemogràfiques; P07, P11 i P12 de corroboració de la primera hipòtesi sobre el grau de coneixement; P08, P09, P10 i P13 de corroboració de la segona hipòtesi, sobre el canal pel qual han rebut informació; P14 referent a la predisposició a l'acolliment, i a la vegada de corroboració de la primera hipòtesi.

Per organitzar, depurar i processar les dades recollides en l'enquesta s'ha utilitzat el programa Microsoft Excel. Amb l'anàlisi estadística univariant de percentatges, s'han calculat les freqüències absolutes i les relatives de les respostes obtingudes. S'ha calculat també la mitjana en les variables ordinals de la pregunta P07. Amb l'anàlisi estadística bivariant, s'han obtingut resultats de l'encreuament de dues preguntes del qüestionari (per una banda, la P07, i per l'altra, la P11 i la P12 agrupades) que han permès relacionar la percepció del coneixement que tenen les persones enquestades amb el coneixement objectiu que realment tenen de l'acolliment familiar.

Resultats

El perfil dels enquestats, segons les dades sociodemogràfiques analitzades, és el següent: un 60% té estudis superiors, un 40% viu en parella i té fills, un 54% està en actiu i un 35% guanya entre 1.001 i 2.500€, i un 31% més de 2500€.

Respecte a la percepció que la població té del que saben sobre l'acolliment familiar, destaca el 25% de persones que creuen no tenir cap coneixement sobre el mateix.

Referent al grau de coneixement objectiu que té la població en general sobre aquesta figura de protecció, es posa en evidència que només un 32% de les persones enquestades ha demostrat tenir efectivament coneixement sobre l'acolliment familiar.

Comparant la informació dels gràfics 3 i 4, s'ha posat en relació, per una banda, la percepció que expressen les persones enquestades sobre el coneixement que tenen de l'acolliment familiar, i per altra, el coneixement objectiu que realment tenen del mateix. Sumant els ítems 2, 3 i 4 del gràfic 3 (que equivalen a una percepció de coneixement d'entre poc i molt) resulta que la percepció de saber quelcom sobre l'acolliment és d'un 75%, però posat en relació amb els ítems "Coneixement erroni" i "Desconeixement" del gràfic 4, el resultat és que el coneixement objectiu és només d'un 32%.

Atenent a les característiques que defineixen l'acolliment familiar, el grau de coneixement resultant és variat, tal com mostra el gràfic 5 (que és un desglossament del gràfic 4).

Al gràfic 5 s'observa com l'expectativa de paternitat i els drets dels acollidors són els ítems que més confusió generen entre els enquestats, amb un 93,8% i un 91,7% de desconeixement o resposta errònia, respectivament, sense diferències significatives per franges d'edat (el 34% de les respostes eren de persones d'entre 25 i 30 anys; el 36%, d'entre 31 i 40 anys, i el 30%, d'entre 41 i 45 anys). La pregunta sobre la compatibilitat de l'acolliment amb altres fills dels acollidors i la de l'existència i la presència de la família biològica, generen un desconeixement del 58,3% i del 50% respectivament. La qüestió de la temporalitat en l'acolliment no queda clara en un 48% dels casos, i la necessitat d'altres característiques a part de l'amor per ser persona acollidora, és la que genera menys distorsió, un 31,3%. A la pregunta de si és just que els fills retornin amb la seva família biològica, un 52% no sap què contestar, i passa el

Respecte dels canals susceptibles d'aportar coneixement a la població sobre l'acolliment familiar, resulta que un 96% mai ha vist cap anunci a la via pública

mateix amb la pregunta de si als menors acollits se'ls ha d'ocultar la situació dels seus pares biològics, a la que un 54% tampoc sap què contestar.

Respecte dels canals susceptibles d'aportar coneixement a la població sobre l'acolliment familiar, resulta que un 96% mai ha vist cap anunci a la via pública, un 90% mai n'ha vist cap a la televisió ni escoltat per ràdio, un 83% mai n'ha vist en premsa i un 81% mai en el transport públic. En canvi, un 65% té coneixements, familiars o amics que són famílies educadores.

Quant a l'entitat competent per a la formalització d'acolliments familiars només un 25% sap quina és. El coneixement sobre associacions relacionades amb l'acolliment és del 17% i d'aquests, només un 2% ha pogut donar el nom d'alguna d'elles.

Per a la confecció del gràfic 6, s'han ajuntat els resultats sobre el coneixement de l'entitat competent amb el de les associacions que treballen l'acolliment i s'han agrupat en l'ítem "entitats", prenent-los com un canal a través del qual la població pot accedir a conèixer aquesta mesura de protecció. Per tant, el gràfic 6 estableix entre aquests 6 ítems el percentatge d'influència dels diferents canals de difusió de l'acolliment.

Referent a la predisposició de la població a formalitzar un acolliment familiar, el 88% dels enquestats no estarien disposats a fer-ho. És significatiu que d'aquestes persones, un 56% no s'ho ha plantejat mai, un 17% no ho ha fet per desconeixement, un 10% per manca de temps i un 8% per no entrar en conflicte amb altres membres de la família.

Tot i el desconeixement general que hi ha sobre el tema, un 94% dels enquestats coincideixen en que l'acolliment s'ha de potenciar i promoure perquè consideren que és un bon recurs per a la protecció dels nens, nenes i adolescents en situació de desemparament.

Es posa en evidència la necessitat de dirigir els esforços cap a les famílies acollidores, com a via alternativa de promoció de l'acolliment familiar

Discussió

Aquest article sorgeix de la necessitat d'augmentar el nombre d'acolliments familiars, en benefici dels menors en situació de desemparament, analitzant la manera més eficient d'aconseguir que un major número de persones s'impliquin en aquesta tasca, ja sigui augmentant el coneixement sobre aquesta figura de protecció entre la població en general, com també descobrint "vocacions" de famílies ben situades econòmicament que ja han vist créixer els seus fills i que, sense tenir falses expectatives, podrien postular-se com a famílies acollidores. En base a aquesta necessitat, es planteja aquest estudi exploratori, amb l'objectiu general d'analitzar la difusió i el coneixement del recurs de l'acolliment familiar, amb la intenció de familiaritzar-se amb el problema i conèixer quins aspectes precisaran d'una anàlisi més pormenoritzada en indagacions posteriors.

Fent un balanç dels resultats obtinguts sobre el grau de coneixement de l'acolliment, les dades analitzades mostren que, malgrat l'elevat percentatge de persones que creuen tenir coneixements sobre aquesta mesura temporal de protecció de menors, moltes de les seves creences són errònies, evidenciant que hi ha una confusió general quant a les característiques essencials del mateix. Hi ha persones que veuen l'acolliment familiar com una manera de satisfer una paternitat no aconseguida, i altres creuen que els acollidors tenen els mateixos drets que els atorgats per la pàtria potestat. Aquestes dades segueixen la mateixa línia que els estudis d'Urbano i Bernedo (2016), quant a la confusió entre acolliment familiar i adopció.

Referent a les campanyes d'informació i captació de famílies acollidores en el nostre context, s'ha observat que les vies de difusió preponderants són els canals informals, a través de familiars, amics o coneguts que són o han estat famílies d'acollida. En canvi, les campanyes en els mitjans de transport públic han passat desapercebudes. Aquestes dades donen indicis de que són les pròpies famílies educadores les que constitueixen un recurs potencialment molt efectiu, tal com plantegen la majoria dels autors en estudis anteriors a aquest (Clarke, 2010; Kaminski et al., 2008; Molero et al., 2011; Triseliotis et al., 2000). Per tant, es posa en evidència la necessitat de dirigir els esforços cap a les famílies acollidores, com a via alternativa de promoció de l'acolliment familiar, i que s'inverteixi en el recolzament i el treball conjunt amb aquestes famílies, per tal d'assegurar la captació de noves famílies.

En aquest sentit també és interessant destacar que, malgrat l'absència de coneixements adequats sobre l'acolliment familiar per part de la població en general, hi ha una unanimitat quasi absoluta en la creença que l'acolliment familiar és una mesura de protecció necessària i que s'ha de promocionar, perquè és una molt bona opció. Tot i això, molt poques famílies estarien disposades a acollir. Aquesta discrepància podria estar relacionada amb les raons que han donat els enquestats per no acollir: pel fet de no haver-s'ho plantejat mai i per desconeixement; dades que indiquen que donada l'existència prèvia d'un terreny adobat, potser amb un treball més intens de promoció i difusió, augmentaria la conscienciació de les persones per a què arribessin a fer-se un plantejament més seriós. D'aquí podrien sorgir noves línies d'investigació.

Tenint en compte el perfil dels enquestats, el fet que tinguin tan alt concepte de la bondat de l'acolliment familiar podria ser també un indicador de que hi ha perfils més susceptibles de ser captats com a famílies d'acollida, tal com suggereixen Amorós i Palacios (2004); Gil et al. (2012). Aquestes dades poden ser interessants de seguir estudiant per saber a quin perfil de població dedicar més esforços i recursos, per aconseguir millors resultats en les campanyes de difusió, que anirien especialment dirigides a aquesta "població diana".

Com a conclusions d'aquest estudi, a la llum de les dades aportades, i amb l'objectiu d'aconseguir promocionar l'acolliment familiar de manera més eficaç, és necessari que es consideri la pròpia família acollidora com el primer mitjà i el més important per a la captació de noves famílies, tal com també indica la literatura internacional (López et al., 2010b; Geiger et al., 2017). Per tant, s'ha de procurar el seu recolzament integral, s'ha de buscar la seva complicitat, aconseguir que les famílies se sentin abrigallades, que sentin que formen part d'un projecte conjunt i que la seva labor sigui reconeguda, que puguin compartir experiències i preocupacions, que se'ls doni formació específica per evitar falses expectatives i limitar el desconeixement, que mantinguin contacte amb altres famílies que es troben en la seva mateixa situació, que rebin suport tècnic professional, que se les atengui en les seves demandes de manera ràpida i considerada, que rebin a temps les prestacions econòmiques i que se les informi del context històric-familiar dels menors. En definitiva, que totes les actuacions respecte a les famílies acollidores estiguin ben coordinades per part de l'Administració, per aconseguir que les famílies se sentin part d'un engranatge, d'un pla conjunt, i així, quan parlin de la seva experiència, ho facin ressaltant els aspectes positius. S'ha de "tenir cura" de les famílies acollidores, perquè, del què elles transmetin, dependrà que altres famílies s'animin a acollir. Si les famílies se senten encoratjades i recolzades, seran elles mateixes les que s'implicaran en el procés de captació i contribuiran a arribar a determinats sectors de la comunitat amb major facilitat, actuant com a reclam d'altres famílies susceptibles de ser-ho. A més, una atenció adequada, precisa i ràpida, per part dels tècnics i professionals, implicarà que les famílies acollidores ja existents segueixin motivades pel recurs i no abandonin la seva tasca (Amorós i Palacios, 2004). Per altra banda, s'han de posar en marxa programes de capacitació i de formació continuada (Geiger et

És necessari que es consideri la pròpia família acollidora com el primer mitjà i el més important per a la captació de noves famílies

al., 2017), espais de reflexió, de contenció i d'escolta (Onions, 2018) i tallers vivencials o d'experiències, que permetran dotar de coneixements, fortaleeses, habilitats i destreses als acollidors durant tot el temps que duri l'acolliment, sempre en benefici dels nens, nenes i adolescents acollits.

En plena era digital és fonamental comptar amb Internet per aprofitar totes les oportunitats de difusió que ofereixen les noves tecnologies (Acaronar, 2018; AVAF, 2018; Urbano i Bernedo, 2016), ja que són molt utilitzades pels joves, possibles futurs acollidors. Les campanyes de fort impacte als mitjans de comunicació, sobretot en televisió, han de ser continuades en el temps, sinó perden la seva efectivitat. Així mateix, oferir xerrades divulgatives dirigides a entitats, associacions, germandats, realitzades de manera sistemàtica i continuada; organitzar jornades d'intercanvi amb altres comunitats autònomes per compartir experiències i comparar resultats dels diferents programes de foment de l'acolliment; formació especialitzada oberta a la societat, perquè no només s'ha de millorar el coneixement de l'acolliment familiar entre la població en general, sinó també entre determinats sectors professionals: judicial, sanitari, educatiu (Viedma et al., 2016); distribució de material de difusió en associacions, hospitals, centres de salut, universitats, poliesportius, llocs de culte religiós i centres de serveis socials; oferir una xarxa d'oficines com a estructures presents de forma contínua davant dels ciutadans, que permetin una atenció personalitzada a tothom que s'interessi per aquest recurs, perquè qualsevol persona interessada, formalitzi o no l'acolliment, és un promotor potencial de l'acolliment familiar (Acaronar, 2018). Aprofitar tot el potencial de les arts escèniques i visuals, com a forma diferent de transmetre informació sobre l'acolliment familiar. Des de la Universitat es podria facilitar l'acostament de la realitat laboral a les aules, per aconseguir una retroalimentació mútua, mitjançant activitats divulgatives dirigides als estudiants. En definitiva, informar de la importància i viabilitat del recurs de l'acolliment familiar, amb campanyes transversals (Acaronar, 2018; AVAF, 2018). La intenció seria donar visibilitat a aquesta problemàtica fins aconseguir implementar una "cultura de l'acolliment" en la nostra societat (Molero et al., 2011; Viedma et al., 2016).

Per últim, indicar, que malgrat tractar-se d'una àrea d'estudi necessària per tal d'assegurar el benestar dels nens, nenes i adolescents més vulnerables, i tot havent obtingut resultats que corroboren, en el nostre context, els trobats en la revisió de la literatura nacional i internacional en l'àmbit de la protecció de menors, l'estudi presenta algunes limitacions. Entre elles, el tractar-se d'un estudi exploratori i l'escassetat de la mostra.

Agraïments

Es vol agrair a la Universitat de València haver facilitat el marc en el que s'ha dut a terme aquesta investigació. També a totes les persones enquestades, per la seva contribució de forma voluntària i anònima, així com als tècnics de la Secció de Menors II de la Direcció Territorial d'Igualtat i Polítiques Inclusives de la Generalitat Valenciana, per la seva col·laboració i aportació desinteressada de dades rellevants.

REFERÈNCIES

- Acaronar (2018). *Memoria del Programa II 2017. Código Programa: II.01 Fomento del Acogimiento Familiar*. Cheste. España. Asociación Acaronar.
- ASEAF (2020). Asociación Estatal de Acogimiento Familiar. España.
- Aguilar, J., Beltrán, N. i Jabazín, M. (2005) *Reflexiones sobre el proceso educativo en la familia*. Fundación para el Estudio, Prevención y Asistencia a las Drogodependencias de la Diputación de Valencia.
- Amorós, P. i Palacios, J. (2004) *Acogimiento familiar*. Madrid. Alianza Editorial.
- AVAF (2018). *Memoria Programa de Fomento del Acogimiento Familiar*. Valencia. Asociación de Voluntarios del Acogimiento Familiar de la Comunidad Valenciana.
- Basiaga, J.P., Róg, A. i Zięba-Kołodziej, B. (2018) "Professional foster families in the reunification process -Polish experience". *Child and Family Social Work*, 23 (4), 649-656.
- Cánovas, P. i Sahuquillo, P. (2014) *Familias y Menores. Retos y propuestas pedagógicas*. Valencia. Tirant Humanidades.
- Clarke, H. (2010) *Recruiting the foster care workforce of the future. A guide for fostering services*. London. The Fostering Network.
- Díaz, J.A. (2008) "Salud y acogimiento familiar". *I Congreso Internacional sobre acogimiento familiar en Murcia*.
- F. del Valle, J., Bravo, A. i López, M. (2009) "El acogimiento familiar en España: implantación y retos actuales". *Papeles del Psicólogo*, 30 (1), 33-41.
- Geiger, J.M., Piel, M.H. i Julien-Chinn, F.J. (2017) "Improving Relationships in Child Welfare Practice: Perspectives of Foster Care Providers". *Child and Adolescent Social Work Journal*, 34 (1), 23-33.
- Gil, M., Molero, R., Ballester, R. i Sabater, P. (2012) "Establecer vínculos afectivos para facilitar la resiliencia de los niños acogidos". *International Journal of Developmental and Educational Psychology*, 1 (2), 337-344.
- González-Sala, F. i Cortés, A.S. (2015) "Variables d'ajustament psicològic, en una mostra d'adolescents amb mesures de protecció". *Anuari de Psicologia*, 16 (1), 13-30. DOI: 10.7203/anuari.psicologia.16.1.13
- Kaminski, J., Valle, L., Filene, J., Boyle, C. i Bell, J. (2008) "A Meta-analytic Review of Components Associated with Parent Training Program Effectiveness". *Journal of abnormal child psychology*, 36. DOI: 10.1007/s10802-007-9201-9
- Lafuente, M.J. (2009) "El acogimiento familiar: orientaciones desde la teoría del apego". *Revista de Ciencias y Orientación familiar*, 38.
- López, M., F. del Valle, J.F. i Bravo, A. (2010b) "Estrategias para la captación de familias acogedoras". *Papeles del psicólogo*, 31 (3), 289-295.
- López, M., Montserrat, C., F. del Valle, J.F. i Bravo, A. (2010a) "El acogimiento en familia ajena en España. Una evaluación de la práctica y sus resultados". *Infancia y Aprendizaje*, 33 (2), 269-280. DOI: 10.1174/021037010791114616

Mateos, A., Fuentes-Peláez, N., Pastor, C., Mundet, A. (2018) "Good professional practices for promoting positive parenting and child participation in reunification processes". *Child and Family Social Work*, 23 (4), 574-581.

Ministerio de Derechos Sociales y Agenda 2030 (2020). *Documento técnico de recomendaciones de actuación desde el sistema público de protección a la infancia y a la adolescencia ante la crisis por COVID-19*. Recuperat de https://www.mscbs.gob.es/ssi/familiasInfancia/docs/Documento_tecnico_recomendacion_actuaciones_covid-19.pdf

Ministerio de Sanidad, Consumo y Bienestar Social. (2017) *Boletín de Datos estadísticos de medidas de protección a la infancia*, 20. Recuperat de https://observatoriodelainfancia.vpsocial.gob.es/productos/pdf/Boletin_20_DEFINITIVO.pdf últim accés 1 juliol 2019

Ministerio de Sanidad, Consumo y Bienestar Social. (2018) *Boletín de Datos Estadísticos de medidas de protección a la infancia*, 21. Recuperat de https://observatoriodelainfancia.vpsocial.gob.es/productos/pdf/Boletin_Proteccion_21_Accesible.pdf, últim accés 20 de juny de 2020

Molero, R.J., Moral, J., Plá, L.R. i Albiñana, M.P. (2011) "Difusión del recurso para la incorporación de familias ajenas que acojan a menores en situación de desprotección". *International Journal of Developmental and Educational Psychology*, 1 (1), 501-510.

Onions, C. (2018) "Retaining foster carers during challenging times: the benefits of embedding reflective practice into the foster care role". *Adoption and Fostering*, 42 (3), 49-265.

Orte, C., Ballester, L. y Nevot-Caldentey, L. (2020). "Factores de riesgo infanto-juveniles durante el confinamiento por COVID-19: revisión de medidas de prevención familiar en España". *Revista Latina de Comunicación Social*, 78, 205-236. <https://www.doi.org/10.4185/RLCS-2020-1475>

Pinto, E. (2008) "Pelar la fruta de la vida: El acogimiento familiar, el mejor recurso para los menores". *I Congreso Internacional sobre acogimiento familiar en Murcia*.

Poyatos, A. (2012) "Historia y evolución del acogimiento familiar de menores y el contexto de la Comunidad Valenciana". Valencia. *TS nova*, 5, 23-36.

Sánchez, C. (2000) *El acogimiento familiar de los menores hijos de padres toxicómanos*. Barcelona. Intress.

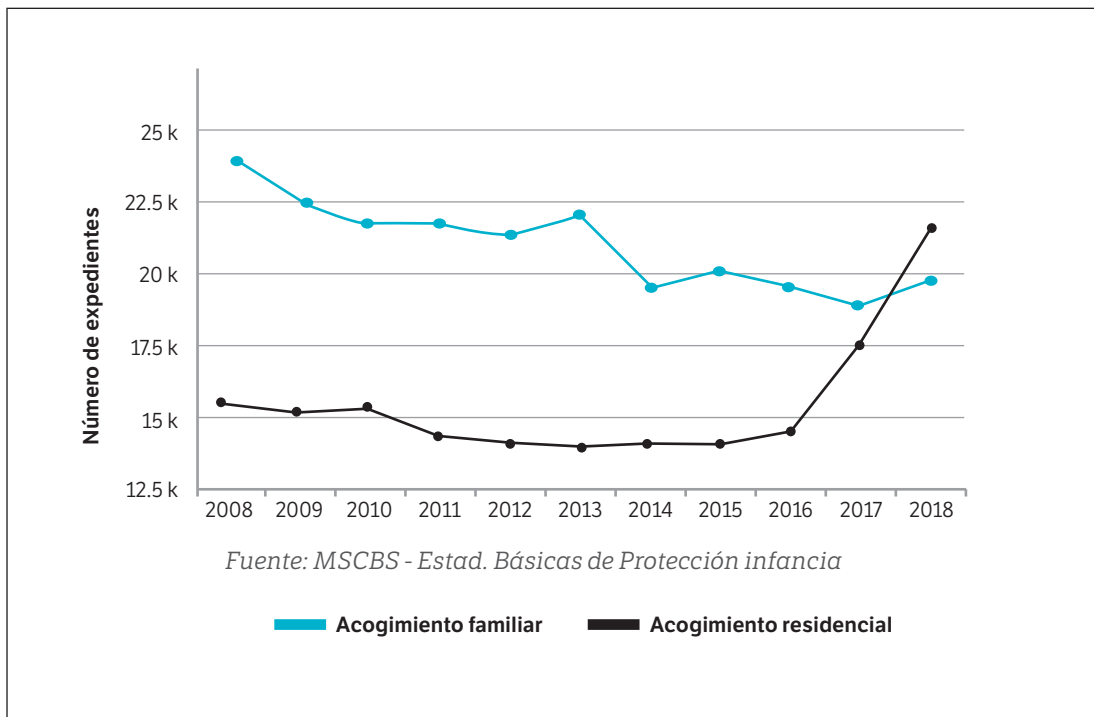
Torralba, F. (2014) "Principios éticos del acogimiento". En Rodríguez, M.F., Morell, J.M. i Sierra, P. *Acogimiento familiar: Manual práctico*. Editorial UNED.

Triseliotis, J., Borland, M. i Hill, M. (2000). *Delivering foster care*. London. BAAF.

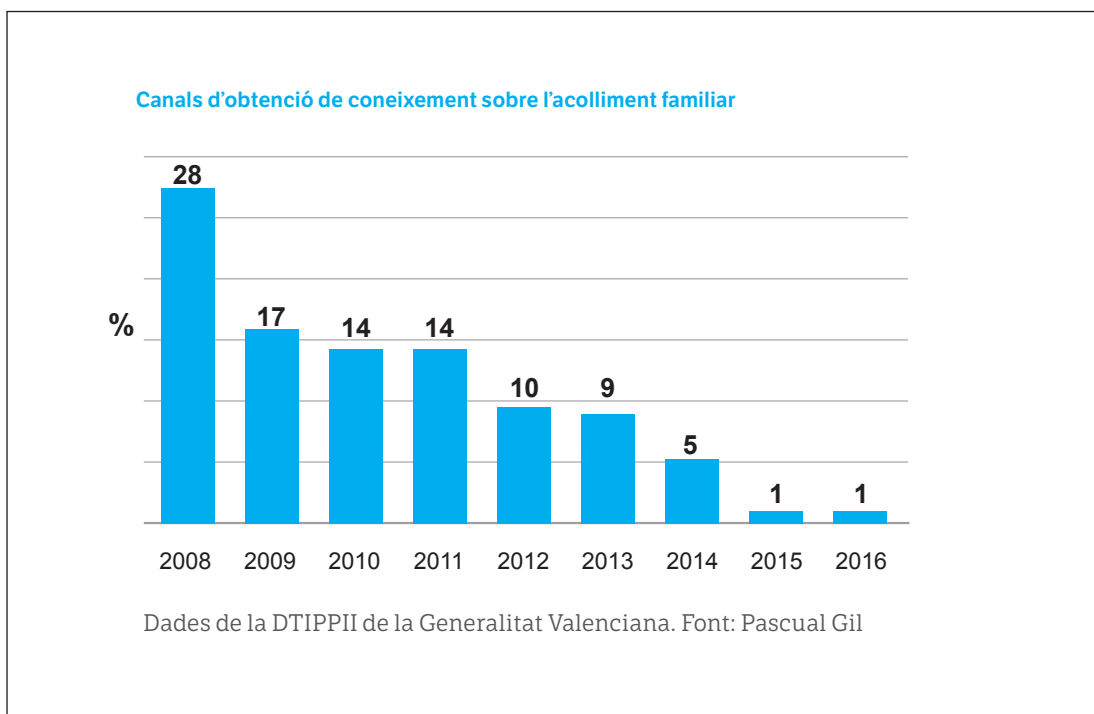
Urbano, A. i Bernedo, I.M. (2016) "Conocimiento y predisposición sobre el acogimiento familiar en el alumnado universitario de Málaga". *Revista de Investigación en Educación*, 14 (1), 14-30.

Viedma, I., Míguez, M.A., Santaló, C. i Martín, A. (2016) "Modelo de intervención y retos en el acogimiento familiar: la experiencia de la Fundación Márgenes y Vínculos". *Apuntes de Psicología*, 34 (2-3), 281-290.

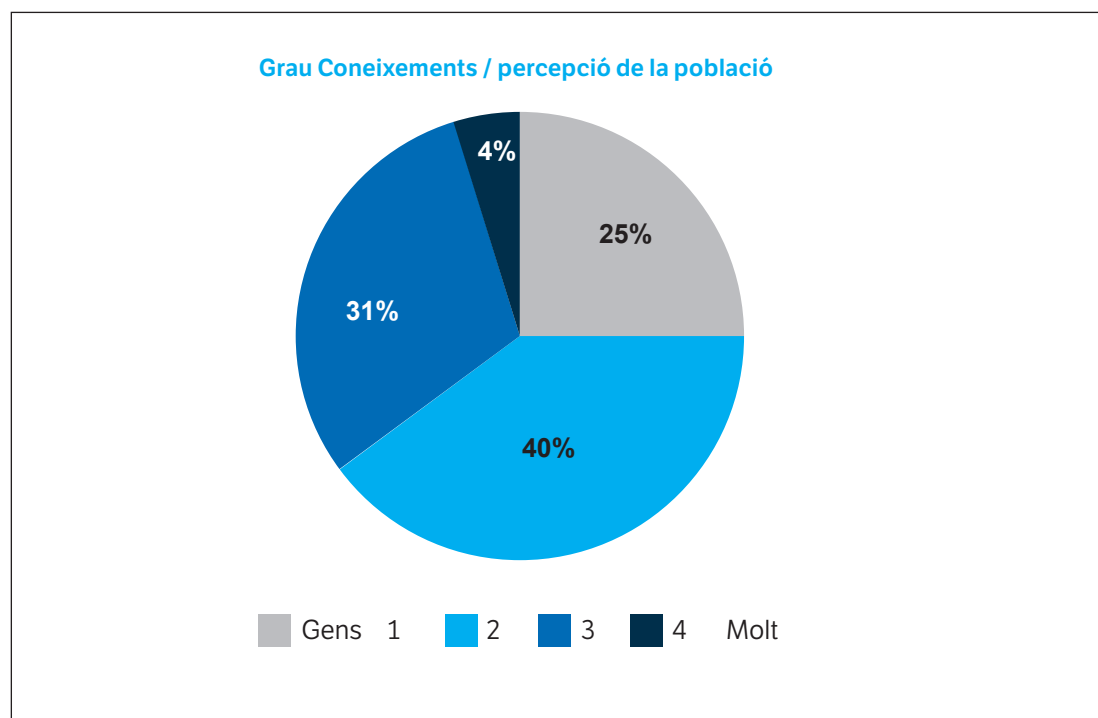
Gràfic 1. Evolució del número d'acolliments per tipus (familiars vs residencials)

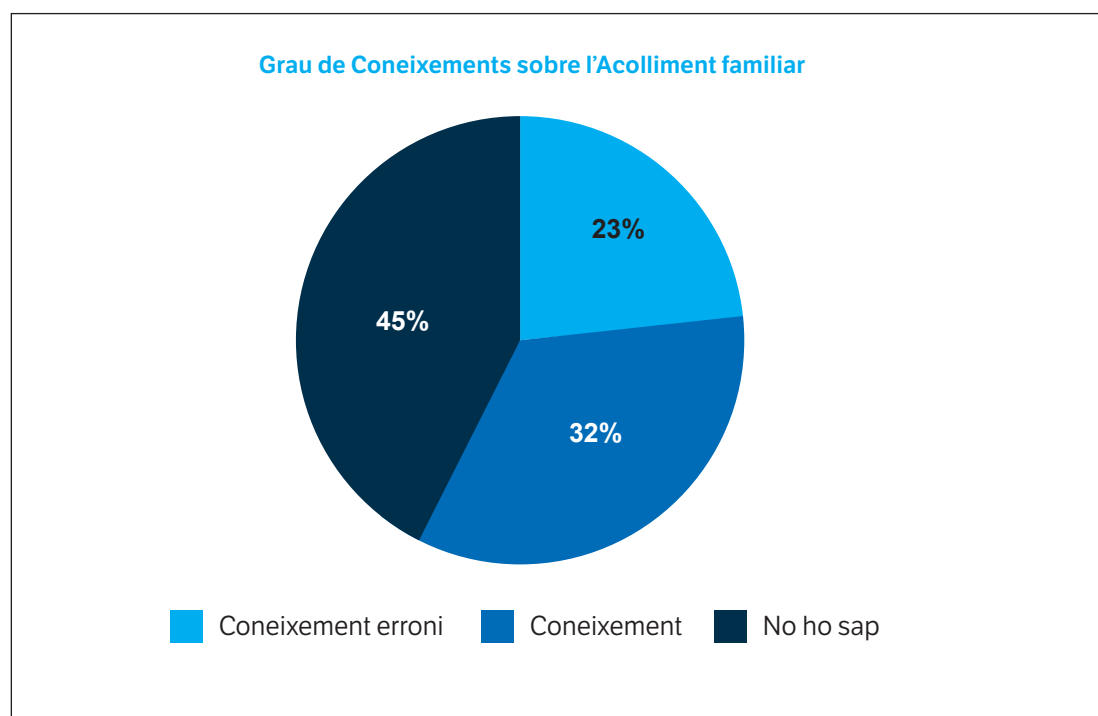
Gràfic 2. Canals d'obtenció de coneixement sobre l'acolliment familiar segons dades de la DTIPPII

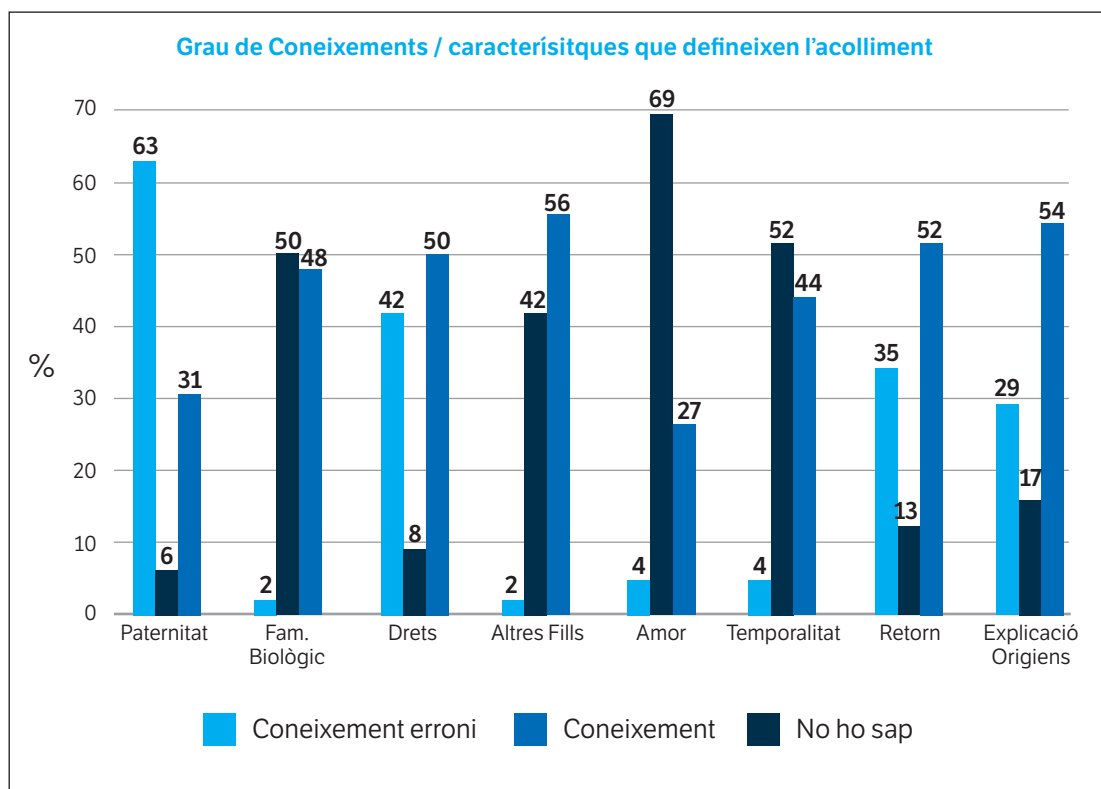
Gràfic 3. Grau de coneixement segons la pròpia percepció de la població

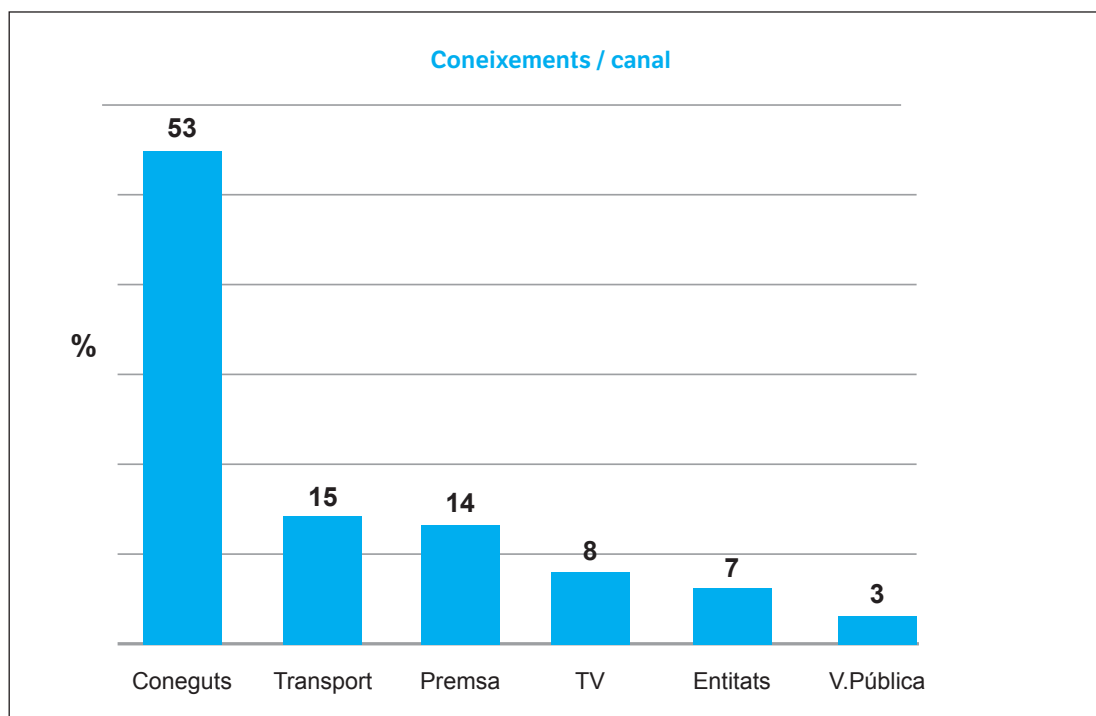
Gràfic 4. Grau de coneixementsobre l'acolliment familiar

Gràfic 5. Coneixement segons característiques que defineixen l'acolliment familiar

Gràfic 6. Coneixement de l'acolliment familiar segons els diferents canals

Annex 1. Model de Qüestionari

Data: 05/04/18

Núm. qüestionari:

Bon dia, des de la Universitat de València i amb finalitats acadèmiques, estem realitzant una enquesta sobre el tema de l'acolliment familiar a València. És molt important que participe i que responga amb la major sinceritat possible. Garantim l'anonimat i el secret de les seves respostes en compliment de les lleis vigents.

Desitja participar responnent a unes breus preguntes?

P01 En quin tram d'edat se situa Vostè?

- ☐ De 25 a 30
☐ De 31 a 40
☐ De 41 a 45
☐ Altres (s'acaba l'enquesta)

P02 Sexe

- ☐ Dona ☐ Home

P03 Nivell d'estudis

- ☐ Estudis superiors
☐ Batxiller o FP
☐ Graduat escolar
☐ Sense estudis
☐ No sap llegir ni escriure

P04 En quina de les següents situacions es troba Vostè?

- ☐ Persona sola
☐ Persona sola amb fill/s
☐ Parella amb fill/s
☐ Parella sense fill/s

P05 Ocupació

- ☐ En actiu
☐ Estudiant
☐ Mestre/essa de casa
☐ Jubilada - Pensionista
☐ Aturada

P06 Nivell d'ingressos mensuals del nucli familiar

- ☐ Cap ingrés
☐ Menys de 1000€
☐ De 1001 a 2500€
☐ Més de 2501€

P07 En quin grau diria Vostè que està informat sobre el tema de l'acolliment de menors en família educadora?

Gens Molt

1	2	3	4

P08 Ha vist alguna vegada un anunci sobre acolliment familiar en alguns d'aquests mitjans?

	Si	No
Televisió / ràdio		
Prensa		
Transport públic		
Via pública		
Altres: Quins		

P09 D'entre els seus coneguts, hi ha alguna persona que tinga un xiquet acollit? ☐ Sí ☐ No

P10 Ha sentit parlar d'alguna associació sobre acolliments familiars? ☐ Sí ☐ No

Quina? _____

P11 Creu que aquestes frases s'ajusten a la definició d'acolliment en família educadora?

	Sí	No	No ho sé
L'acolliment és una molt bona opció per parelles que no han pogut tenir fills. És una oportunitat per satisfer la seva expectativa de paternitat.			
Mentre dura l'acolliment, la família biològica és com si no existís, perquè precisament és per això que es fa l'acolliment.			
L'acollidor té els mateixos drets que un pare.			
És millor que els acollidors no tinguin altres fills, així poden dedicar-se amb exclusivitat al menor acollit, i donar-li tot l'amor que necessita.			
Qualsevol persona pot ser acollidora, només fa falta que done molt amor.			
Cap acolliment no pot superar el límit d'un any, sinó ja s'ha de fer una adopció.			

P12 Creu que...

	Sí	No	No ho sé
...és just que després d'haver cuidat un menor acollit, aquest hagi de tornar amb la seva família biològica?			
...els acollidors li han d'explicar al menor la situació dels seus pares biològics (toxicomanies, prostitució...)?			
...s'ha de potenciar i promoure l'acolliment familiar, perquè és una molt bona opció?			

P13 Sap quin és l'organisme encarregat de formalitzar els acolliments familiars? ☐ Sí ☐ No

Quin és _____

P14 Es planteja Vostè actualment acollir a un xiquet? ☐ Sí ☐ No

P14a En cas afirmatiu, indique les raons

Sí, podria donar-li molt d'amor	
Sí, perquè sempre he volgut tenir fills	
Sí, podria ajudar-lo a millorar la seva vida	
Sí, per justícia social	
Sí, per acontentar a la meua parella	
☐ Altres. Quines	

P14b En cas negatiu, indique les raons

No tinc temps	
No, perquè entraria en conflicte amb altres membres de la família	
No tinc espai a casa	
No, per desconeixement	
No, perquè no crec que l'acolliment siga una bona idea	
☐ Altres. Quines	

MOLTES GRÀCIES PER LA SEVA COL·LABORACIÓ